

การเรียนรู้ดนตรีเพื่อส่งเสริมพัฒนาการวัยเด็ก

น.ท.หญิง อรฉัตร ศรีเจริญ
หมายเลข ๔๐ สัมมนาที่ ๗

ดนตรี ตามความหมายจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ได้ให้นิยามของคำว่า ดนตรีไว้ว่าหมายถึงเสียง เสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง เครื่องบรรเลงซึ่งมีเสียงดัง ทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน หรือเกิดอารมณ์รัก โศก หรือรื่นเริง เป็นต้น ได้ตามทำนองเพลง และสำหรับ Oxford Advanced Learner's Dictionary 1995 ให้ความหมายว่าเป็นการเรียบเรียงเสียงในลักษณะที่มีความต่อเนื่องกันอย่างดี หรือ การผสมผสานของเสียงในการร้องหรือเล่นเครื่องดนตรี

ดนตรีนั้นมีองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผู้ฟังแต่ละคนแตกต่างกันไป ประกอบไปด้วย (วีรวรรณ สุทิน, ๒๕๕๒)

๑. เสียง (Tone) ได้แก่ ระดับเสียงหรือความถี่ ความเข้มหรือความดังของเสียง

๒. ทำนอง (Melody) อันเป็นผลที่ได้จากการนำเสียงที่มีความสูง-ต่ำ ดัง-เบา ยาว-สั้น มาเรียงร้อยกัน ด้วยวิธีการและลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

๓. จังหวะ (Time) ได้แก่ ความเร็วของจังหวะ และจังหวะลีลา

๔. การประสานเสียง (Harmony)

๕. ความกังวานของเสียง

๖. ความรู้สึกของดนตรี

ณรุทธ์ สุทธิจิตต์ (๒๕๕๓) กล่าวว่า ดนตรีที่มีองค์ประกอบที่สมบูรณ์แบบเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ด้วยความรักและความพยายาม ย่อมมีคุณค่าในตัวเอง มนุษย์ด้วยกันเองควรจะได้ชื่นชมและสัมผัสดนตรี ตั้งแต่เด็กเพื่อส่งเสริมความสามารถ ทั้งด้านสติปัญญา ความรู้สึก และพัฒนาการด้านอื่น ดนตรีมีประโยชน์ยิ่ง ต่อเด็ก และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของประเทศและสังคมโลกต่อไป

ในช่วงอายุ ๖ - ๑๐ ปี การเชื่อมโยงการทำงานระหว่างสมองซีกซ้ายและขวาในส่วนที่เรียกว่า แขนงประสาทคอร์ปัสแคลโลซัม กำลังเริ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการพัฒนาการอ่านและการฟังในเด็ก จึงควร เริ่มต้นด้วยบทอาขยานหรือบทกลอนที่มีความคล้องจอง นอกจากนี้ดนตรียังช่วยให้เราเห็นความคิดสร้างสรรค์ ของเด็ก โดยเริ่มจากการหากิจกรรมดนตรีง่าย ๆ มาช่วยเสริมให้เด็กออกท่าทางประกอบจังหวะ ช่วยให้เกิด การเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ และรู้จักการฟังที่มีจังหวะจะโคน มีความสามารถที่จะซึมซับและเข้าใจเรื่อง ขององค์ประกอบและโครงสร้างทางดนตรีผ่านการ เล่น การฟัง และการทำกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อเด็กอายุเพิ่มขึ้นก็จะ สัมผัสถึงความเชื่อมโยงของภาษาผ่านเนื้อร้อง เริ่มมีการเล่นทำนองอิสระ และรับรู้ได้ถึงความละเอียดอ่อน ที่เกี่ยวกับอารมณ์ของเพลงได้มากขึ้น

หากเด็กได้รับการส่งเสริมที่ต่อเนื่อง เด็กที่มีความสามารถด้านภาษาจะเริ่มหัดแต่งเพลงง่าย ๆ และเริ่ม มีความสนใจเฉพาะด้านมากขึ้น เข้าใจตนเองมากขึ้น และสามารถตัดสินใจได้ว่าเครื่องดนตรีชนิดใดที่ชอบและ เหมาะกับตนเองมากที่สุด มีความสนใจอยากเรียนรู้เหตุและผลสิ่งใหม่ ๆ เพื่อทดสอบความคิดและ ความสามารถของตน ประกอบกับความสามารถในการใช้ตาและมือประสานกันมีความคล่องแคล่วแม่นยำ มากขึ้น เด็กในวัยประถมศึกษาจึงพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ทั้งเรื่องการอ่าน การเขียน การวาด การประดิษฐ์ และ พัฒนาความคิดเชิงวิทยาศาสตร์และศิลปะได้มาก (นิตยา ศษภักดี, ๒๕๕๑)

แพง ซินพงค์ (๒๕๔๙) กล่าวว่า ดนตรีเป็นสื่อที่สามารถตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของเด็กได้อย่างเป็นธรรมชาติ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และทักษะที่จำเป็นแก่เด็ก ดังนี้

พัฒนาการด้านร่างกาย

เมื่อเด็กได้ยินเสียงดนตรี เขาจะออกท่าทางอย่างสนุกสนาน ยกแว ยกไหล่ สายสะโพกให้เข้ากับจังหวะ หรืออาจจะร้องเพลง และเคาะจังหวะพร้อมทำท่าประกอบ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เด็กได้ออกกำลังกายอย่างสนุกสนาน ได้บริหารกล้ามเนื้อเล็กและใหญ่เกือบทุกส่วนของร่างกาย ทำให้ร่างกายแข็งแรง ดังนั้นกิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายประกอบดนตรีจึงมีความจำเป็นสำหรับเด็กมาก

พัฒนาการด้านอารมณ์

ดนตรีเป็นสื่อเร้าให้เด็ก ๆ ได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก เช่น เวลาที่ฟังเพลงเบา ๆ สบาย ๆ จังหวะช้า ๆ จะรู้สึกสงบและผ่อนคลาย แต่ถ้าเป็นเพลงที่มีจังหวะเร็ว ท่วงทำนองคึกคัก เด็กจะตื่นตัว สนุกสนาน ซึ่งการที่เด็ก ๆ ได้ระบายอารมณ์และปลดปล่อยความรู้สึกนี้ จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ ทำให้เด็กเรียนรู้และตอบสนองต่ออารมณ์ความรู้สึกของตนเองเป็นอย่างดี

พัฒนาการด้านสังคม

การจัดกิจกรรมทางดนตรีนั้นมีทั้งแบบกลุ่มและแบบเดี่ยว ซึ่งทั้งสองแบบต่างก็ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้เช่นกัน สำหรับกิจกรรมดนตรีแบบกลุ่มที่เด็ก ๆ ในวัยเดียวกันได้อยู่ร่วมกัน จะทำให้เด็กได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และบางกิจกรรมยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การเป็นผู้นำและผู้ตาม สำหรับกิจกรรมดนตรีแบบเดี่ยวจะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาทักษะทางสังคม เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกถึงความเป็นตัวเองให้เป็นที่ยอมรับของคนอื่น สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก

พัฒนาการด้านสติปัญญา

ขณะที่เด็กฟังเพลง เขาจะมีโอกาสได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์จินตนาการทำเต้นประกอบจังหวะ และขณะเล่นดนตรี เด็ก ๆ ก็ได้ลองผิดลองถูก ได้หัดอ่านโน้ต หรืออาจถึงขั้นแต่งเนื้อร้องและทำนองได้เอง ซึ่งช่วยในการพัฒนาทักษะด้านภาษาอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ดนตรีและคณิตศาสตร์มีความคล้ายคลึงกันสูงมาก ถ้าเข้าใจในเรื่องของจังหวะ บันไดเสียง เด็กก็จะเรียนรู้การหาร การสร้างเศษส่วน และการจดจำแบบแผน ดนตรีจะเข้าไปปรับสมองของเด็กให้สามารถเข้าใจคณิตศาสตร์ได้ดีขึ้น เมื่อเด็กโตขึ้น เขาจะเริ่มท่องจำบทเพลง โดยใช้เวลาจำระยะสั้น หรือแม้กระทั่งความจำระยะยาว การใช้วิธีนี้ในการช่วยพัฒนาความจำสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับทักษะการจำอื่น ๆ ได้อีกมากมาย

พัฒนาการด้านความเป็นเอกรบุคคล

การแสดงออกทางดนตรี หรือการสนองตอบต่อดนตรีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความคิดและการกระทำของแต่ละบุคคล การเรียนดนตรีจึงเป็นการพัฒนาความเป็นเอกรบุคคลอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้การเล่นเป็นวงยังสามารถช่วยพัฒนาความเป็นองค์กร ความสามัคคี ความร่วมแรงร่วมใจกันอีกด้วย

เพื่อให้การเรียนดนตรีก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านพัฒนาการอย่างสูงสุดต่อตัวเด็กเอง มีองค์ประกอบหลักที่ต้องคำนึงถึงอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้เรียน ต้องขยันฝึกซ้อม ดังความตอนหนึ่งในโคลงโลกนิติที่กล่าวว่า

เจ็ดวันเว้นติดซ้อม	ดนตรี
อีกพระห้าวันหนี	เนิ่นช้า
สามวันจากนารี	เป็นอื่น
วันหนึ่งเว้นล้างหน้า	อัปเศร่าศรีหมอง

ซึ่งในวรรคแรก หมายถึง เจ็ดวันเว้นจากการฝึกซ้อมดนตรีอาจทำให้ไม่ชำนาญ ดังนั้นผู้ที่มีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองด้วยดนตรี ย่อมต้องมีวินัย ขยันหมั่นเพียรในการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ หากไม่เข้าใจสิ่งใดต้องรีบถามครูผู้สอน นอกจากนี้ยังต้องพยายามฝึกการฟัง (Ear training) เพื่อพัฒนาการเล่นของตนให้ดียิ่งขึ้น

๒. ผู้สอน สิ่งสำคัญขั้นแรกคือต้องทราบวัตถุประสงค์ของผู้เรียนและผู้ปกครองก่อน เพื่อให้สามารถวางแผนทางการสอนได้ถูกต้อง หาวิธีการสอนให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน ฝึกซ้อมให้เกิดความชำนาญ สนใจพัฒนาการของผู้เรียน หาเวทีการแสดงเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เต็มที่กับผู้เรียนในทุกชั่วโมง การเรียน ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ หมั่นติดตามเทคโนโลยีที่อาจช่วยให้การเรียนการสอนพัฒนาได้เร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กรักในเสียงดนตรี

๓. ผู้ปกครอง สำหรับในเด็กเล็ก ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นให้เด็กฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากผู้สอนไม่ได้อยู่กับเด็กตลอดเวลา จึงอาจไม่สามารถควบคุมการฝึกซ้อมได้ และหากในอนาคตเด็กต้องการที่จะศึกษาต่อในด้านดนตรี ผู้ปกครองก็ควรสนับสนุนให้เด็กพัฒนาความสามารถด้านดนตรีอย่างเต็มที่

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า หากเราส่งเสริมพัฒนาการของเด็กด้วยการเรียนดนตรีจะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความเป็นเอกบุคคล ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งตัวผู้เรียนเอง ครูผู้สอน และผู้ปกครองที่คอยสนับสนุน และสิ่งสำคัญที่เด็กจะได้รับผ่านบทเรียนที่ซับซ้อนใน ชม.เรียน ผ่านการฝึกฝนอันหนักหน่วง ได้เรียนรู้การวางแผนผ่านการตั้งเป้าหมายครั้งแล้วครั้งเล่า ผ่านการแสดงต่อหน้าผู้ชมหลายสิบครั้ง เด็กจะเติบโตกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีทักษะการจัดการตนเองได้อย่างดีเยี่ยม มีทักษะทางสังคม รู้จักรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ให้เกียรติผู้อื่น เป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนฝูง และที่สำคัญที่สุดเขาจะมีดนตรีเป็นเพื่อนตลอดไป

บรรณานุกรม

ณัฐธ สุทธิจิตต์. *ประโยชน์ของคนตรี*. สืบค้น ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๔, จาก <https://wbscport.dusit.ac.th>.

นิตยา คชภักดี. (๒๕๕๑). *ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก*. กรุงเทพฯ: โฮลิสติก.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๒๕). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

แพง ชินพงษ์. (๒๕๔๙). *ดนตรีเพิ่มพลังสมอง*. กรุงเทพฯ: แอปเปิ้ล แพมิลี่.

วีรวรรณ สุทิน. (๒๕๔๒). *ผลของการฟังดนตรีที่มีต่อระดับสติปัญญาและความสามารถทางด้านสติปัญญาของนักเรียนชั้นอนุบาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สาขาจิตวิทยาโรงเรียน.